

Nr 34

Utlåtande i anledning av väckta motioner om viss inventering beträffande ofullständiga småbruk invid eller arrendegårdar under fideikommissen.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 480 av herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman* samt II: 632 av herr *Johansson* i Stockholm, har yrkats *dels* att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en inventering genom lantbruksstyrelsens och lantbruksnämndernas försorg, omfattande ofullständiga småbruk invid eller arrendegårdar under fideikommissen, för att utröna i vilken omfattning behov föreligger av komplettering med jord och skog från fideikommissen respektive av övertagande av arrendegårdar, *dels* att denna inventering företages i sådan ordning, att resultatet härav föreligger samtidigt med det väntade betänkandet från utredningen för fideikommissens avskaffande.

Beträffande den motivering, som åberopats till stöd för yrkandena, får utskottet hänvisa till innehållet i motionerna.

Över motionerna har inhämtats yttrande från lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsen har i sitt den 5 mars 1956 dagtecknade yttrande avstyrkt bifall till motionärernas hemställan. Såsom stöd härför har styrelsen anfört i huvudsak följande.

Det ligger i sakens natur, att fideikommissbestämmelserna är ägnade att motverka försäljning av fideikommissjord. Även i sådana fall, då innehavaren vill sälja, torde det omständliga förfarandet med prövning av Kungl. Maj:t av varje enskilt försäljningsärende verka rätt starkt återhållande. Om fideikommissnaturen bringas att upphöra, är det därför sannolikt att överlåtelser kommer till stånd i ökad utsträckning utan att särskilda åtgärder vidtages. Godsens ägare torde komma att vara benägna att sälja i första hand sådana arrendegårdar, där byggnadsskyldigheten kännes tyngande för jordägaren, men också sådana ägor, som på grund av läge m. m. icke så väl lämpar sig att brukas under godset utan bättre kan användas för förstärkning av närliggande jordbruk. Möjligheterna att förstärka svaga jordbruk med mark från fideikommissen bör dock icke överskattas. Sådan förstärkning kan vara lämplig endast om det förstärkta jordbruket får en tillfredsställande arrondering. Spörsmålet om komplettering med fideikommissjord blir därför i stort selt begränsat till mindre jordbruk i fideikommissegendomarnas närmaste omgivning. Det måste också beaktas, att det icke kan anses lämpligt att splittra de större brukningsenheterna under fideikommissen på sådant sätt att deras möjligheter till rationell drift påtagligt försämras. Det torde för övrigt kunna förutsättas, att en avveckling av fideikommissinstitutionen icke leder till särbestämmelser för tvångs-

styckning av fideikommissjordarna utan till att desamma kommer att bli underkastade samma regler som gäller för annan enskild egendom.

Vad beträffar frågan om den yttre rationaliseringen i berörda områden finnes det sålunda anledning antaga, att en avveckling av fideikommissen kommer att medföra att det blir lättare än hittills att disponera jord från de nuvarande fideikommissegendomarna för förbättring av kringliggande jordbruk. Efter hand som intresse bland vederbörande jordbrukare av dylik förstärkning framkommer, torde lantbruksnämnden komma att vidtaga lämpliga åtgärder (individualplanering, aktiv inköpspolitik, statligt stöd enligt rationaliseringskungörelsen etc.) för tillgodoseende av dessa intressen. Rationaliseringsprojektens omfattning kan komma att variera mellan enkel komplettering av enstaka jordbruk och omreglering i ett sammanhang av en större eller mindre grupp brukningsenheter. Dessa arbetsuppgifter är icke av annan beskaffenhet än lantbruksnämndernas verksamhet i allmänhet för yttre rationalisering, och det torde icke finnas anledning att sätta verksamheten inom »fideikommissområdena» i någon särställning. Den bör i likhet med vad som gäller andra projekt för dylik rationalisering tagas upp till behandling alltefter angelägenhetsgrad och förutsättningar att uppnå goda resultat. Erfarenheterna från nämndernas verksamhet visar, att arbetet för detaljinventering av de enskilda jordbruken, undersökning av deras möjligheter att bestå och deras behov av komplettering bör koncentreras till områden, där rationaliseringens genomförande verkligen är aktuellt. Nämnderna har visserligen att på olika sätt förbereda projekten, exempelvis genom upplysningsverksamhet, inköp av jord till rationaliseringsreserv etc. inom ifrågavarande områden. Någon mera detaljerad inventering av de enskilda brukningsenheterna är dock ej behövlig på detta förberedande stadium. Dessutom kan de uppgifter, som därvid skulle insamlas, snart nog bli föråldrade. Om inventeringen bedrivs i direkt anslutning till projektets genomförande, har man även de bästa möjligheterna att begränsa den till de uppgifter, som verkligen erfordras härför.

Med hänsyn till det nu sagda är det enligt styrelsens mening icke lämpligt att igångsätta en sådan omfattande detaljinventering, som motionärerna tänkt sig. Det vore för övrigt icke möjligt att genomföra en dylik undersökning utan ett skadligt eftersättande av vederbörande lantbruksnämnders övriga verksamhet för yttre rationalisering.

Vad härefter beträffar den föreslagna inventeringen av arrendegårdar under fideikommissen vill styrelsen först framhålla, att den år 1952 tillkallade kommittén för utredning rörande fideikommissens avveckling enligt vad för styrelsen är känt har under övervägande frågan huruvida i samband med en dylik avveckling särskilda bestämmelser för tryggande av arrendatorernas ställning erfordras. Den undersökning av arrendegårdar som kan bli erforderlig före friköp, torde böra ske i de enskilda fallen när friköp blivit aktuellt. Det torde därför ej heller — utöver vad som kan vara ändamålsenligt för den utredning nyssnämnda kommitté bedriver — vara lämpligt att nu företaga inventering av förevarande arrendejordbruk.

Utskottet. Utskottet anser i anslutning till vad lantbruksstyrelsen uttalat i sitt i ärendet avgivna yttrande, att den yttre rationalisering av ofullständiga småbruk invid fideikommissedomar, som kan aktualiseras i samband med en avveckling av fideikommissen, bör av lantbruksnämnderna upptagas till behandling i samma ordning som gäller andra projekt för dylik rationalisering. I likhet med lantbruksstyrelsen finner utskottet det så-

lunda icke påkallat, att den i motionerna ifrågasatta omfattande detaljinventeringen igångsättes. Vad härefter beträffar den i motionerna föreslagna inventeringen av arrendegårdar under fideikommissen har enligt vad utskottet inhämtat sådan inventering redan företagits av fideikommissutredningen. Vid angivna förhållanden torde de i motionerna framställda yrkandena icke böra föranleda någon åtgärd från riksdagens sida.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet, att motionerna I: 480 och II: 632 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 23 oktober 1956

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Tjällgren, Anderberg*, Nord, Jon Jansson, Bertil Andersson, Eskilsson, Bror Nilsson, Hjalmar Nilsson*, Johan Persson och Kristiansson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Gustafson i Dädesjö*, Johnsson i Kastanjegården*, Andersson i Hyssna, Pettersson i Dahl*, Sköld*, Ahlsten, Agerberg*, fru Lindskog, herrar Arweson och Johansson i Öckerö*.

* Ej närvarande vid justeringen.